

קול צופיד

מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

עֶקֶב - תִּשְׁנִי"ט - מֵאֵת מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הַשִּׁיעוּר לְעִלּוֹי נִשְׁמַת :

מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבִיעִי : עֶקֶב

הַשִּׁיעוּר נִמְסַר ע"י הֶרֶב מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל, בִּשְׁנַת תִּשְׁנִי"ט.

הַלְכוֹת חוֹדֶשׁ אֵב

אומרת המשנה במסכת תענית דף כו : "אמר רבן שמעון בן גמליאל : לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו, כל הכלים טעונים טבילה. ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות : בחור! שא נא ענינך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן ענינך בנוי, תן ענינך במשפחה, משלי ל"א שקר החן והבל היפי אשה יראת ה' היא תתהלל, ואומר : משלי ל"א תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה. וכן הוא אומר שיר השירים ג' צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו, ביום חתנתו - זה מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו".

ומסבירה הגמרא בדף ל : "אמר רבן שמעון בן גמליאל : לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים - משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות. אלא חמשה עשר באב מאי היא? ורש"י עשה חשבון שביום הכיפורים נסתיימו ארבעים יום ועוד ארבעים יום אחרי מעשה העגל ואז הקב"ה מחל על מעשה העגל ונתן למשה רבינו לוחות שניות "וע"כ נקבע צום כפור לעשרה בתשרי" "להודיע שמחל וניחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" לשון רש"י ועיין בן יהוידע מה שהאריך בזה.

הוֹתֵרוּ שְׁבִטִים לְבָא זֶה בִּזְה

אמר רב יהודה אמר שמואל שמעלתו של טו באב היא בגלל שזה : יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה. וכוונתו בזה שבת יורשת נחלה הותרה להנשא גם לבן שבט אחר. מאי דרוש במדבר ל"ו זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' - דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה. אמר רב יוסף אמר רב נחמן : יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, שנאמר שופטים כ"א ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה. מאי דרוש? אמר רב : ממנו, ולא מבנינו. וכתבו התוס' דף ל' ע"ב ד"ה יום : "פרוש דהיינו יום טוב" והקשו המפרשים מה בא התוספות ללמדנו? הרי המשנה אומרת "לא היו ימים טובים" וזה מפורש. ומה חידשו?

החיד"א בחיים שאל ח"א סימן נא מסביר שכוונת התוס' שאין הכוונה יום טוב לענין מלאכה כשאר ימים טובים אלא לענין זה בלבד ששבטים הותרו זה בזה הוא יום טוב ועיין שם

עוד תירוצים והסברים לתוס' הזה. כששני בני זוג מעדות שונות באים להנשא ויש ביניהם בעיות על חינוך ילדים ואורז בפסח ומנהגים שונים בנוסח ברכת המזון ותפילה וכד' אני אומר להם זה יום טוב ששבטים באים זה בזה ומתוך כך לאחר מכן יפטרו הבעיות ההלכתיות ואם יש צורך נעשה התרת נדרים על המנהגים.

כֹּל מִתִּי מְדַבֵּר

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן : יום שכלו בו מתי מדבר. דאמר מר : עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה, שנאמר דברים ב' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי, אלי היה הדבור.

פירש רש"י שבכל ערב תשעה באב היה הכרוז אומר צאו לחפור והיה כל אחד חופר לו קבר וישן בו ולמחר הכרוז יוצא וקורא הבדלו החיים מהמתים ובשנת ארבעים שנה עשו כן ולמחר עמדו כולם חיים כיון שראו כך אמרו שמא טעינו בחשבון חזרו ושכבו בקבריהם עד ליל חמשה עשר כיון שראו שנתמלאה הלבנה ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון החדש מכוון, ובטלה הגזרה. וכבר ארבעים שנה נשלמו "קבעו אותו הדור לאותו היום יו"ט" כי למעשה לפי החשבון שהמרגלים הלכו בשנה השניה לצאתם ממצרים היה להם עוד שנה עונש. אבל הקב"ה חס עליהם וחישוב מקצת שנה כמו שנה.

שואל הבן איש חי למה משה לא אמר להם שכבר היה קידוש החודש. ועוד איך יתכן שכל הדור יטעו? אלא רצה ה' לגלגל זכות ליום זכאי. ויום ט"ו באב הוא יום טוב לכן גלגל ה' שכל העם יטעו בזה. וחידש רש"י בתענית ורשב"ם בבתרא קכ"א שלמעשה היו"ט לא נקבע רק בזה שכ"א אלפים לא מתו אלא שמאז חזר הדיבור עם משה "ביחוד ובחיבה" לשון רש"י. כי מהשנה השניה והלאה במשך כל השנים דיבר ה' עם משה לא פנים אל פנים, ובעת שכלו מתי מדבר - חזר הדיבור כבתחילה.

בִּטְלַת פְּרִדְסָאוֹת

עולא אמר : יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים, שלא יעלו ישראל לרגל, ואמר : לאיזה שירצו יעלו.

וחכמים שיבחו את היום ולא את הושע בן אלה כיון שאמר לאיזה "שירצו יעלו" שנתן אפשרות גם לא לעלות לירושלים. ועוד הפסוק מעיד עליו "ויעש הרע בעיני ה'" מלכים ב' יז אבל לא כמלכי ישראל הקודמים, שביטל את השומרים בגבול והרשה לעלות לירושלים.

נִיתְּנוּ הַרוּגֵי בֵּיתֵר לְקִבּוּרָה

רב מתנה אמר : יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה. ואמר רב מתנה : אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שנתנו לקבורה.

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תשנ"ט - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ירושלים. דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש, הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר. דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שניתנו לקבורה.

וכתב הרשב"א מה שחז"ל אומרים "משה תיקן" והרי שלוש הברכות הראשונות הן מהתורה? והסביר שמטבע הברכה כל אחד ואחד היה אומר בנוסח שלו, ובאו הם והתקינו מטבע ברכה אחיד לכל העם. וכלשונו: "ודאי שטרם שכבשו את הארץ וכן אחר החורבן הרי הנוסח הוא שונה ממה שהיה בזמן שביית המקדש היה קיים, שאז ביקשו קיום מלכות בית דוד וקיום בית המקדש ולהמשיך שלות הארץ וכו'. וכן כתבו הראשונים והטור בסימן קפח ועיין לרמבם שכתב שהנביאים תקנו "נוסח מתוקן הלשון" עיין כה"ח קפז ס"ק א

אומרת הגמרא ברכות מ"ט ע"א שבברכת הטוב והמטיב צריך שני מלכויות אחת שלה ואחת של בונה ירושלים ושואלת הגמ' א"כ צריך שלש גם בשביל ברכת הארץ ולמסקנת הגמ' צריכה שלש מלכויות כיון שהזכירה מלכות בית דוד לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים.

אומר הטור סימן קפט בברכה ראשונה מתחיל בברכה ומסיים בברכה אבל בברכה שניה ושלישית שהן סמוכות לחברתן לא התחילו בברוך כיון שהן סמוכות לחברתן.

בברכה שלישית למה מתפללים רק על מלכות בית דוד ולא על מלכות ה' שימלוך לעולם ועד?

ועונה כי אי אפשר להזכיר ביחד מלכות בשר ודם עם מלכות ה'.

ולכן בברכת הטוב והמטיב מזכירים ברכה מיוחדת על מלכות שמים ומרמזים על כל הברכות.

מתי עונים אמן על ברכה רביעית?

הספרדים אומרים בנוסח ובסדר זה "הוא הטיב לנו הוא מטיב לנו הוא יטיב לנו. הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד חן וחסד ורחמים ורווח והצלה וכל טוב". והאשכנזים אחרי "והצלה" אומרים "והצלחה וברכה וישועה וכו' ומכל טוב לעולם אל יחסרנו" וכאן השומעים עונים "אמן" עיין לקמן שהתוס' הנל ועוד הוסיפו אחרי תקנת יבנה.

למה ברכת הטוב והמטיב לא מסיימת בברוך?

הגמרא ברכות מ"ז ע"ב בסוף העמוד אומרת יש ברכות הפותחות בברוך ולא מסיימות בברוך כברכות קצרות ויש שפותחות בברוך ומסיימות בברוך כמו ברכה ראשונה של תפילת י"ח וברכה ראשונה של ברכת המזון. ויש ברכות שמסיימות בברוך ולא פותחות בברוך מפני שהן סמוכות לחברתה היינו למשל כל ברכות של תפילת י"ח מחוץ לברכה הראשונה הם ברכות הסמוכות לחברתה וכן ברכה שניה ושלישית של ברכת המזון עיין בתוס' שם ד"ה כל הברכות. ואילו ברכת הטוב והמטיב מתחילה בברוך מדוע? הרי סמוכה היא לחברתה. מתרצת הגמרא "מכלל דברכה בפני עצמה היא".

במשנה מסכת תענית דף כו עמוד א חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, וחמשה בתשעה באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר. ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

ולמה ביתר כל כך חשובה כמו בית המקדש?

אומר רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה ג: "ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבעות מישראל והיה להם מלך גדול ודימו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל ביד גוים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן המקדש". וחכמינו אומרים שהיתה להם גבורה גדולה שכשהיו זורקים עליהם אבן היו תופסים אותה ומחזירים אותה, ומאחר שבטחו בכוחם - נחרבו.

הגמ' במסכת גיטין דף נז עמוד א: שמונים אלף קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוה, והרגו בה אנשים ונשים וטף, עד שהלך דמן ונפל לים הגדול; שמא תאמר קרובה היתה, רחוקה היתה מיל. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: שני נחלים יש בבקעת ידים, אחד מושך אילך ואחד מושך אילך, ושיערו חכמים: שני חלקים מים ואחד דם. במתניתא תנא: שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל.

וע"כ תקנו חכמי יבנה להוסיף ברכה בברכת המזון ברכה רביעית וכן על יין בסעודה הטוב והמטיב. על יין מפני שהרומאים גדרו את כרמם בגופות הרוגי ביתר וכן השתמשו בדמם לכרמים. ועל ברכה רביעית בברכת המזון כדלהלן.

הוספת תורה

רבה ורב יוסף דאמרו תרוייהו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה. דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר: מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאינן יבשין. אמר רב מנשיא: וקרו ליה יום תבר מגל. מכאן ואילך, דמוסיף - יוסיף, ודלא מוסיף - יאסף מאי יאסף? אמר רב יוסף: תקבריה אימיה. ופירש"י "מכאן ואילך מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה" - "יוסף חיים על חיינו" והחיים שיוסיפו לו בריאים ושלמים ושש ושמח בהם. וזו סגולה נפלאה להתחיל ולהוסיף לימוד תורה מליל ט"ו באב.

וכתב ג"ע בספרו בן יהוידע שם שעיקר יו"ט זה על התרת שבטי ישראל לאחדם יחד. וכל אמורא מוסיף עוד נימוק ולא חולק על הראשונים.

הטוב והמטיב של ברכת המזון

הגמרא במסכת ברכות דף מח עמוד ב: אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת הין בשעה שירד להם מן, יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ, דוד ושלמה תקנו בונה

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

עקב - תשנ"ט - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

אבי עונה "אמן" של בונה ירושלים בקול כדי שהפועלים שחייבים רק בשלוש ברכות ישמעו את האמן ויחזרו לעבודתם.
רב אשי היה עונה בלחישתו וכתבו התוס' בד"ה רב אשי וכן פסק בה"ג ועוד לדיון דליכא פועלים אפילו אבי מודה.

כך נפסק בשולחן ערוך אורח חיים סימן קפ"ח סעיף ב' וזה לשונו: "אמן זה יאמרנו בלחש, כדי שלא ירגישו שברכת הטוב והמטיב אינה דאורייתא ויזלזלו בה. הגה: ונראה דדוקא כשמברך לבד ואין עונין אמן אחר שאר ברכות; אבל כשמזמנין, עונין עליו כשאר אמן שעונין על ברכות הראשונות, ואע"ג דהמברך עונה ג"כ מ"מ אינו ניכר כל כך, הואיל ואחרים עונין ג"כ עמו; וכן המנהג במדינות אלו לאומרו בקול רם אפי' המברך עצמו, כשמזמנים, ואולי הוא מהאי טעמא עכ"ל."

וכתב המשנה ברורה סימן קפ"ח סעיף ב' ולפי טעם זה בין כשמברך בזמנו ובין כשמברך ביחודי יכול לענות אמן בקול רם וכמדומה שכן המנהג.

קשה לי על המשנה ברורה שתמיד פוסק כמו הגר"א. והרי הגר"א מציין על השו"ע שפוסק כמו רב אשי ועוד לדיון אין פועלים. ועל הרמ"א לא העיר משמע שפוסק כשו"ע.

שו"ע הרב סימן קפ"ח סעיף ב' כתב לאומרה בלחש. אבל "המנהג לאומרו בקול רם"...

כך החיים עושה פשרה. יאמר בנחת לא בקול רם ולא בלחש ע"ש שם ס"ק ב' משם הבי"ח ולדעת הטי"ז ס"ק א' אין למחות ביד אותם שלא אומרים בלחש. ועיין בדרכי משה שם לנמק למה נהגו בקו"ר ומשמע מדבריו שהוא מסכים באופן עקרוני שצריך לאמר בלחש אבל נהגו אחרת. ועיין לערוך השולחן שם סעי' ג' אחרי שהביא מה שנהגו לאומרה בקו"ר הוסיף "ומיהו ודאי יותר נכון לדקדק לעשות כדינא דגמרא ולאמר בלחש" ואעפ"כ לא נהגו באשכנז כן אלא אומרים אותה בקו"ר. ועיין לב"י שם שכתב שהרי"ף והרמב"ם לא הזכירו אם יענה בלחש או בקו"ר והגהות מימוניות בפרק א' שמהר"ם נהג כרב אשי "וכן נכון לעשות דטעמא דאביי לא שייך לדיון כי אדעתא דהכי משכירין פועלים שיהו קורין ומתפללים כשאר כל אדם ועוד דרב אשי בתראה הוא. וכ"פ בה"ג" לשון הב"י קפ"ח.

להלכה ספרדים תמיד יאמרו בלחש. ואשכנזים יאמרו כמנהגם. אם בלחש בלחש ואם בקול בקול והרצתו לשנות ולומר בלחש יכול אבל צריכים להזהר בדרך כלל לא לשנות שום מנהג וכל עדה תמשיך במנהגה. ואין לשנות בלי לשאול חכם.

אמן אחר ברכותיו

הגמרא במסכת ברכות דף מה עמוד ב' תני חדא: העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה משובח, ותניא אידך: הרי זה מגונה! - לא קשיא: הא - בבונה ירושלים, הא - בשאר ברכות.

בשו"ע אורח חיים סימן רטו סעיף א' אין עונה אמן אחר ברכותיו, אלא אחר שתי ברכות או יותר שהם סוף ברכות; ונהגו לענות אמן אחר יהללך ואחר ישתבח.

והרמ"א אומר: "וי"א שאין עונין אמן רק אחר ברכת בונה ירושלים בברכת המזון, כן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות."

ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללך וישתבח, יענה ג"כ אחר ברכת שומר עמו ישראל לעד ב"י סי' נ"א.

ומסביר רש"י שברכת הטוב והמטיב "לאו סמוכה לחברתה היא שאינה מברכת המזון אלא על קבורת הרוגי ביתר תקנוה" כלומר בפועל היא סמוכה לברכת בונה ירושלים, אבל בעיקרון אין לה קשר לכאורה עם ברכת המזון שהיא הודאה לבורא עולם על "ואכלת ושבעת וברכת" עיין להלן הסבר של הרא"ש המובא בב"י סי' קפ"ח למה תיקנו אותה בברכת המזון ובמקום הזה.

ושאל תוס' שם ד"ה והטוב מדוע אינה מסיימת בברוך הרי היא ברכה ארוכה ואומר תוס' שמתחילה תיקנו אותה ברכה קצרה בפני עצמה. שאנשי יבנה תיקנו ותיקנו רק לברך ברכה קצרה "הטוב והמטיב לכל". ואחר כך הוסיפו חכמים שלשה מלכויות וכו' ובמשך הדורות הוסיפו עוד ועוד. ועיין לרש"י בדף מ"ט בד"ה ומ"ד אינה צריכה ותוס' שם ד"ה מאן דאמר. ועיין למש"ב קפ"ט ס"ק ה' וכה"ח שם ס"ק א' והוסיף הב"י שם עוד תירוצים.

הרשב"א "שלא ראו לחתום בה ולעשותה מעולה משאר ברכות של תורה שלמעלה ממנה" היינו ברכה שניה ושלשית של ברכת המזון שהם מהתורה מסיימות ולא מתחילות וזו ברכה דרבנן תתחיל ותסיים? ועוד תירוץ של ר' יונה משם חכמי צרפת שכל הברכה הארוכה הזאת הוא "כמו ענין אחד" שכולן שמות תואר לקב"ה ואע"פ שאנו אומרים הוא יגמלנו גם זה תואר שאנו אומרים "שהוא גומל אלינו בכל יום" ולא תפילה וכנראה שהיה לו נוסח אחר שלא כמו הספרדים ובודאי לא כמו האשכנזים המובאים לעיל.

למעשה יש עוד נ"מ בענין ברכת הטוב והמטיב ברכה רביעית. כי מר"ן פסק בשו"ע סי' קפ"ד סעי' ד' שאם אדם אכל ושבע ואח"כ נכנס לספק אם ברך ברכת המזון או לא שחייב לחזור ולברך. וכתב על זה המג"א שם ס"ק ז' ומש"ב ס"ק י"ג שיברך גם ברכה רביעית. והסביר השו"ע של ר"ז שלא יזלזל בברכה זו. וכן כך היתה התקנה היינו שמצמידים ברכה רביעית זו דרבנן כמו לדאורייתא. ואילו עיין בכה"ח שם ס"ק ט"ו הביא עוד פוסקים הסוברים כן וציין לשד"ח אסיפת דינים מערכת ברכות סי' ד' סעי' י"ג. אולם הלחם משנה ברכות פ"ב הלכה ב' ועוד פוסקים שמספק לא יחזור ויברך רק שלוש ברכות ולא ברכה רביעית. וכן פסק בא"ח חוקת הלכה ט'. וכתב שם שאם יכול לאכל עוד כזית לחם. יטול ידיו בלי ברכה כי על פחות מכזית יטול ידיו בלי ברכה יברך המוציא יאכל את הכזית ואח"כ יברך את כל ברכת המזון.

ואפילו שברכה זו אינה מהתורה כמו שאסור להפסיק באמצע ברכת המזון לענות לשום דבר שבקדושה ממש כמו עמידה. כן אין להפסיק בברכה רביעית עיין כה"ח סי' קפ"ח ס"ק א' בא"ח חוקת אות ג'.

למה נקבעה בברכת המזון?

בבית יוסף סימן קפ"ח: "ברכה רביעית הטוב והמטיב ולא דאורייתא היא אלא שחכמים תקנוה על הרוגי ביתר וכו'. פשוט בפרק שלשה שאכלו מ: : וכתב הרא"ש "וקבעוה בברכת המזון שכולה הודאה ואמרינן בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתידה לחזור עד שיבוא בן דוד ולכך סמכוה אצל בונה ירושלים" והביא את זה משם הירושלמי הרא"ש ברכות פרק ז סימן כב.

"אמן" של בונה ירושלים בלחש או בקול?

הגמ' במסכת ברכות דף מה עמוד ב' : אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו, דהטוב והמטיב לא דאורייתא. רב אשי עני ליה בלחישא, כי היכי דלא נזלזלו בהטוב והמטיב.

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

עֶקֶב - תִּשְׁנִי'ט - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

זר באמצע הסעודה עיין שו"ע קעה ובכה"ח שם ובקצש"ע החדש
עמוד 180-182.

הגמרא במסכת גיטין דף נז ע"ב: ונח עמוד א אמר רבה בר בר חנה
א"ר יוחנן: ארבעים סאה קצוצי תפילין נמצאו בראשי הרוגי ביתר.
רבי ינאי ברבי ישמעאל אמר: שלש קופות של ארבעים ארבעים
סאה. במתניתא תנא: ארבעים קופות של שלש שלש סאין. ולא
פליגי: הא דרישא, הא דדרעא ועיין רש"י שהסביר נפ"מ בין של יד
לשל ראש.

אומר הגר"א. ביתר עיר גדולה ולא כולם מתפללים באותה שעה.
וכשהרגו אותם הרגו כולם ביחד. וכשאדם מתפלל מניח קודם יד
ואחר כך ראש. ומתפלל בשניהם יחד. ולבסוף מורידים קודם ראש
ואחר כך יד.

וכשבאו האויבים היו חלק כך וחלק כך וחלק כך. ולכן הגמרא
אומרת שלושה חלקים של יד וחלק של ראש כי המתחיל מניח של יד
תחילה ובאמצע מניחים שניהם הרי שוב יד בקבוצה זו וכשחולצים -
חולצים של ראש תחילה ונשאר עם היד.

מקום התפילין של ראש

תמיד כולו רק במקום שער, ולא חלק על מקום שער וחלק באויר.
אלא כולו על מקום שער ואפילו קרח יניחנו במקום שהיה השער
צומח עיין שו"ע סי' כ"ז.

וצריך להיות התפילין דוקא במקום שמקביל לבין העינים. ומאחורה
הקשר של דלת בקצה הגולגולת בדיוק באמצע. במקום השער ולפני
השקע שבאוזן.

מי שלא מניח כך - לא מניח תפילין כדן וברכתו לבטלה אם בירך על
של ראש. לרב הונא התהפך לו פעם הרצועה של התפילין שחור
במקום לבן. וצם ארבעים יום. ומדובר ברצועה שמסביב לראש.
והיא צריכה להיות מצומצמת ומהודקת שלא יפלו התפילין ולא
יזוזו. ובדרך כלל רצועות חדשות של תפילין חדשות נמתחות אחר
זמן וצריך ליקח לאומן שיצמצם את הקשר עיין כה"ח שם סי' מ'
מ"ב.

יכניס את רצועות תפילין הימנית מתחת לאבנט או לחגורה.
והשמאלית מעליו. ושהרצועות לא יתנדנדו כדאי את הקצה של
הרצועות להכניס מתחת החגורה ועיין בא"ח וירא אות י"ז.
יש השמים ראי בתוך תיק התפילין. ויש המעצרים על כך שלא
מתאים לאדם להסתכל בראי לפני התפילה שזה מעשה נשים ורצוי
שיהיה בבית הכנסת חלון נקי שהמעונן יוכל לראות בו אם התפילין
מונחים כראוי. ואם קשה לאדם מותר לו להסתכל בראי. כי כתב
הערוך השולחן סעי' כ' וכה"ח סי' מ' שראוי למנות אדם מיוחד
שיעיר לקהל להניח תפילין של ראש כדן.

אנו רוצים לבקש מהקב"ה ברכת הטוב והמטיב לא רק על מתים
אלא על חיים. שירבה עימנו טובות ניסים וישועות ונברך על
הבשורות הטובות הטוב והמטיב ועיין במנחת שלמה ח"א צא סעיף
כ"ז מה מברכים על המשיח.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

וכתבו התוס' שם סברת רבנו חננאל שכל ברכות כגון אחר ישתבח
ו"ומיהו פוק חזי מאי עמא דבר שלא נהגו לענות אמן אלא אחר בונה
ירושלים דברכת המזון" והטעם כמו שכתב הרמ"א שרק אחרי
ברכת "בונה ירושלים" עונים "אמן" היא כדי לחלק ולהבדיל בין
ברכות שהם מהתורה לדרבנן.

למעשה. אנחנו אחרי ברכת "ישתבח" עונים "אמן". וכן אחרי
"יהללך" ואחרי "השכיבנו" של ערבית. ואחרי "שים שלום". ואחרי
ברכות ההפטר עונים "אמן" ובעוד מקומות. וכך נוהגים הספרדים.
אבל האשכנזים לא עונים אמן אחרי ברכות אלו אלא רק ב"בונה
ירושלים".

למה לדעת הספרדים לא עונים אמן על ברכת נפשות הרי זה אחר
שתי ברכות שהכל נפשות?

כי אחרי ברכת שהכל אחר ששתה יכול לדבר בין שהכל לנפשות מה
שאין כן בין ברוך שאמר לישתבח. שאסור להפסיק ולדבר ועיין דב"י
שהאריך להגדיר מתי עונים אמן אחר שתי ברכות ומתי לא. ועיין
לתוס' ברכות מ"ו ע"א מתי נקראים הברכות סמוכות למשל:
לכאורה קשה הרי העולה לתורה מברך בתחילה ובסוף ולא מדבר
באמצע ואם כן למה לא עונה אמן אחר ברכתו השניה?
והתשובה כי בתחילה תקנו שרק העולה הראשון והאחרון היו
מברכים, ורק אחר כך שינו ותיקנו שכל עולה מברך בתחילה ובסוף.
ולכן השאירו את המנהג שלא עונים אמן אחר ברכה זו.

מי שבא באמצע פסוקי דזמרא לא יכול להתחיל באמצע ולסיים
בברכת ישתבח כיון שזו ברכה הקשורה ל"ברוך שאמר" ולכן אם
אחר יתחיל ב"ברוך שאמר" יאמר "אשרי" ויסיים ב"ישתבח". אבל
בלי זה אי אפשר. ואם יש לו עוד זמן יאמר גם "הללו את ה' מן
השמים וכו'" "הללו אל בקדשו וכו'" "ויברך" ואחר התפילה ישלים
את החסר.

ברכת הטוב והמטיב על יין

בשנה שעברה הארכנו בדן זה כי יש בו דעות הרבה וע"כ מי שרוצה
לצאת ידי"ח אליבא דכ"ע ינהג כדלקמן.

שבעה תנאים לברך הטוב והמטיב:

- א. יושבים בסעודה עם לחם.
- ב. ויושב עם עוד מישהו.
- ג. התחילו ביין ולא הסיחו דעתם מלשתות יין.
- ד. נשאר יין מהראשון.
- ה. הביא בעל הבית יין אחר יותר טוב. ויש חולקים.
- ו. היין היותר טוב לא היה לפניו ולא ידעו עליו האורחים. כי אם ידעו
הרי כבר כיוונו עליו.
- ז. בעל הבית נתן רשות לכל אחד לשתות ממנו. כל מי שירצה - יקח.
- ח. וכדאי גם שבעל הבית יניח את היין מחוץ לבית ויפקיר אותו כדי
שגם הוא יברך הטוב והמטיב. וכל שכן אם הביא אותו שכן או אדם

